

Elina Druker

Var befinner sig den svenska bilderboksforskningen?

En kartläggning av bilderboksforskningens etablering och expansion

An Overview of Picturebook Research in Sweden. Establishment and Expansion

Abstract: Picturebook research in the Nordic countries is in a vital and interesting phase, characterized by both established positions and expansion. The article discusses the development of the research field in Sweden, from the stage of initiation in the early 1980s to becoming an established and varied research area. A number of disciplines and lines can be traced in picturebook research today. While some researchers have focused on the history of the media, others have studied the complex relationship between the text and the images or tried to develop the theoretical framework of the medium. Another prominent approach is to investigate what happens in the reading experience and process and how picturebooks might develop children's literacy skills. Despite discipline or focus, picturebook research in Sweden has established itself as a special research field within children's literature research. While mainly discussing Swedish research, the article also attempts to demonstrate connections and differences with the research field in the other Nordic countries.

Keywords: bilderboksteori, bilderbok, barnlitteraturforskning, Norden

De första stegen

Bilderboksforskningen i Sverige, liksom de övriga nordiska länderna, befinner sig i ett intressant skede som kännetecknas av såväl etablering som mediemässig expansion. Från de tidigaste studierna i början av 1980-talet har det gått snart fyra decennier och i ett försök att beskriva dagens forskningsläge kan det vara på sin plats att blicka

©2018 Elina Druker. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial 3.0 Unported License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/3.0/>), permitting all non-commercial use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

Citation: Barnboken – tidskrift för barnlitteraturforskning/Journal of Children's Literature Research, Vol. 41, 2018 <http://dx.doi.org/10.14811/clr.v41i0.334>

bakåt. Vilka är de mest brännande frågorna inom forskningen? Hur har fältet utvecklats under de senaste åren och vad kännetecknar bilderboksforskningen i dag? För att diskutera dessa frågor kommer jag, med tyngdpunkt i den svenska forskningen, men med blickar på övrig nordisk forskning, att diskutera var den svenska bilderboks-forskningen befinner sig i dag.

I Sverige inleds det i början av 1980-talet en tydlig initierande och definierande fas i forskningen, då flera forskare börjar undersöka ramarna för bilderboksforskningen, kartlägga utgivningen, diskutera bilderbokens definitioner och formulera teorier kring dess berättartekniker och egenskaper. I korthet berörs bilderboken som möjligt forskningsämne redan tidigare, inte minst av Göte Klingberg, som formulerar några idéer om tänkbara forskningsområden i sin *Barnlitteraturforskning. En introduktion*. (1972). I *Bilden i barnboken* (1977), redigerad av Lena Fridell, är ambitionen att definiera undersökningsområdet mer konkret och i analyserna kombineras konstvetenskapliga och litteraturvetenskapliga synvinklar.

Men en uttalad ambition att ge bilderboken en given plats i forskningen formuleras först i flera studier i början av 1980-talet. Studier som Vibeke Stybes *Fra billedark till billedbog. Den illustrerede børnebog i Danmark indtil 1950* (1983) och antologin *I bilderbokens värld. 1880–1980* (1985) är två exempel på detta. Redaktörerna för *I bilderbokens värld*, Kristin Hallberg och Boel Westin, talar i sitt förord om "en stark frammarsch av bilderboken inom barnlitteraturforskningen" (7), vilket framstår som en korrekt beskrivning av läget. Även Kristin Hallbergs lansering av termen "ikonotext" 1982 kan ses som en markering i ämnets teoretiska orientering och en viktig insats i den tidiga etableringsfasen (Hallberg, "Litteraturvetenskapen"). Termen beskriver samspelet mellan ord och bild och betonar interaktionen mellan två disparata teckensystem, två semiotiska system. Just samspelet mellan text och bild kännetecknar begreppsdiskussionerna i de tidiga studierna och är grundläggande för stora delar av forskningen även i dag.

Tio år senare blir Ulla Rhedins *Bilderboken. På väg mot en teori* (1992) den första svenska, och nordiska, avhandlingen om bilderböcker. Förutom en utförlig begreppsdiskussion och förslag på en kategorisering av olika typer av bilderböcker diskuterar Rhedin mediets gränsöverskridande drag och pekar på användningen av exempelvis filmiska grepp i berättandet, liksom bladdringens och högläsningens betydelse. Här lanseras dessutom termen "högläsningens föreställning" som placerar bilderboken inom "performance arts" i den meningen att lässituationen tar plats i den fysiska tiden

och ofta inkluderar både barn- och vuxenläsare (Rhedin 144). Det Rhedin delvis gör, utan att termen interarts eller intermedialitet nämns, är alltså att genomföra en tidig intermedial studie av bilderboken, att undersöka den i relation till andra medier och konstarter och genom att, förutom bild och text, ta hänsyn till bokens materiella egenskaper.

I början av 1990-talet publiceras flera studier som på olika sätt undersöker mediet, bland annat *Vår moderna bilderbok* (1991) redigerad av Vivi Edström, *Den norske biletboka* av Tone Birkeland och Frøydis Storaas (1993) och Ulla Bergstrands *En bilderbokshistoria. Svenska bilderböcker 1900–1930* (1993). 1996 försvarar Kristin Hallberg dessutom sin licentiatavhandling *Den svenska bilderboken och modernismens folkhem*. I de här studierna sker både historiska kartläggningar och analyser av olika berättartekniker och estetiska uttryck, i vissa fall i förhållande till övrig europeisk bilderbokshistoria. Några av studierna, bland annat Bergstrands kronologiska verkförteckning för bilderböcker producerade under perioden 1900–1930, uppmärksammar också konstnärernas yrkesmässiga bakgrund i sina presentationer, något som ofta är högst givande för skildringen av periodens estetik och influenser.

Fältet etableras

Efter flera viktiga studier kring bilderbokens teorier och begrepp träder det svenska och nordiska fältet tydligt in i en etableringsfas under 2000-talet som kan ses som ett resultat av de medvetna och kraftfulla framryckningen som skett inom området. Det kommer ut flera avhandlingar i ämnet. Ämnesspridningen är talande för utvecklingen, där vi ser såväl fortsatta begreppsdiskussioner, beskrivningar av särskilda perioder och fortsatt kartläggning av den egna bilderboken i de respektive länderna, som i Nina Christensens *Den danske billedbog 1950–1999. Teori, analyse, historie* (2003). Även flera antologier utges i början av decenniet, många med fokus på bilderboken, som den finska antologin *Tutkiva katse kuvakirjaan. Critical perspectives on picture books* (2001), redigerad av Kaisu Rättyä och Raija Raussi. Tydligt är också att många historiska kartläggningar - som *Pieni suuri maailma* [Den lilla stora världen] (2003), redigerad av Liisi Huhtala, Karl Grønn, Ismo Loivamaa och Maria Laukka, som utforskar finsk barnlitteratur från slutet av 1800-talet till nutid - ger en central plats åt illustrations- och bilderbokshistoria, som bilderboksforskaren Maria Laukka ansvarar för i denna antologi.

Här bör även Helena Magnussons avhandling *Berättande bilder. Svenska tecknade serier för barn* från 2005 inkluderas, och även om den

undersöker tecknade serier för barn finns här en liknande ambition: att definiera mediet och att presentera dess historik. Som studie har Magnussons avhandling dessutom haft betydelse även för bilderboksforskningen, både genom att den behandlar tecknare och illustratörer som medverkat inom fler än ett medium, och genom de många teoretiska beröringspunkterna mellan bilderboken och seriemediet.

En naturlig följd av forskningsfältets etablering i Norden är även studierna med tematiskt avgränsat fokus, som exempelvis Sirke Happonens finska avhandling *Vilijonkka ikkunassa. Tove Janssonin muumiteosten kuva, sana ja liike* [Filifjonkan i fönstret. Bild, ord och rörelse i Tove Janssons muminverk] (2007) om rörelse, dans, kroppsspråk och rumslighet i Janssons illustrationer och bilderböcker, eller Maria Lassén-Segers avhandling *Adventures into Otherness. Child Metamorphs in Late Twentieth-Century Children's Literature* (2006), en studie om metamorfos-motivet i barnlitteratur, där också många bilderböcker diskuteras. Bland arbeten som fokuserar på en mer avgränsad tidsperiod ingår min egen avhandling *Modernismens bilder. Den moderna bilderboken i Norden* (2008) som undersöker hur modernitet och modernism uttrycks i bilderböcker i Norden mellan krigsslutet och 1960-talets början.

Även utvecklingen inom den barnlitterära marknaden i Norden lämnar sina spår i forskningen. En ökad utgivning av vad som kan beskrivas som uttrycksmässigt och konstnärligt sökande, ofta med komplexa, tabubrytande motiv och en diffus mottagargrupp, inte minst inom den norska och danska postmoderna bilderboken, speglas också i forskningen. Ett intresse för bilderbokens skiftande estetiska och berättartekniska strategier uttrycks i exempelvis Anna-Maija Koskimies-Hellmans avhandling *Inre landskap i text och bild. Dröm, lek och fantasi i svenska och finska bilderböcker* (2008) som med hjälp av karnevalteori, modalitetsanalyser, psykoanalytiska teorier och drömteorier diskuterar hur övernaturliga inslag, dröm och fantasi uttrycks i ett omfattande material av svenska och finska bilderböcker från slutet av 70-talet och framåt. Likaså är crossover-litteratur ett ämne som även internationellt blir framträdande under perioden, inom den nordiska forskningen kan Åse Marie Ommundsens avhandling *Litterære grenseoverskridelser. Når grensene mellom barne- og voksenlitteraturen viskes ut* (2010) nämnas som ett exempel på tendensen.

Receptions- och kommunikationsteoretiska studier har för övrigt en stark tradition i Norge och representeras av Ingeborg Mjørs avhandling *Høgtlesar, barn, bildebok. Vegar til mening og tekst* från 2009. I Sverige skulle man också kunna nämna Maria Simonssons *Bilderboken i förskolan. En utgångspunkt för samspel* (2004), som huvudsak-

ligen fokuserar på kommunikation och pedagogik i förskolan med utgångspunkt i bilderboksläsning. Det är dock tydligt att den receptionsteoretiska inriktningen är mer framträdande i Norge än i Sverige.

Bilderboken undersöks ofta även inom översättningsforskningen och trots tyngdpunkt i översättningsvetenskapliga frågeställningar och metodik bidrar exempelvis den finska Riitta Oittinens tidiga avhandling *I am Me – I am Other. On the Dialogics of Translating for Children* (1993) liksom Sara van Meerbergens avhandling *Nederländska bilderböcker blir svenska. En multimodal översättningsanalys* (2010) till begreppsdiskussionen. Medan Oittinens avhandling kan ses som ett bidrag till bilderboksforskningens etableringsfas under 1990-talet, speglar van Meerbergens senare studie utvecklingen i fältet. Här används istället multimodala analyser för att undersöka hur vissa sociala betydelser i Dick Brunas Miffy-böcker kan förändras i översättningsprocessen.

Vad är det då för teoretiska linjer som kan skönjas inom ämnet? Trots olika utgångspunkter och definitioner är bildens och textens samspel, och synen på bilderboken som en symbiotisk konstform, en grundläggande utgångspunkt för de flesta forskarna. Däremot framträder olika vägar inom fältet redan under 2000-talet. En inriktning som tydligt utgår från litteraturvetenskapen och lägger tonvikten på det berättartekniska i såväl ord som bild, exemplifieras av delar av Maria Nikolajevas forskning, inte minst av Nikolajevas och Carole Scotts *How Picturebooks Work* (2001) där det narratologiska intresset är framträdande. En inriktning som betonar bilderbokens visuella formspråk och intermediala sammanhang liksom, i varierande grad, den historiska kontexten representeras i stället av forskare som Rhedin, Hallberg, Christensen, Laukka och Druker.

Etableringen av fältet demonstreras även genom regelbundet utgivna avhandlingar under det senaste decenniet. I Norge har flera av dessa receptionsteoretisk tyngdpunkt, som Anne Skarets *Litterære kulturmøter. En studie av bildebøker og barns resepsjon* (2011) och Trine Solstads *Snakk om bildebøker! En studie av barnehagebarns resepsjon* (2015). Två finska avhandlingar från samma period är Susanne Ylönens avhandling *Tappeleva rapuhirviö. Kauhun estetiikka lastenkulttuurissa* (2016), en studie av skräckestetik med utgångspunkt i semiotiska analyser av tre bilderböcker samt intervjumaterial. Jaana Pesonen undersöker i sin tur hur mångkultur uttrycks och framställs i ett urval av finska bilderböcker i *Multiculturalism as a Challenge in Contemporary Finnish Picturebooks* (2015).

I Sverige är Annika Gunnarssons konstvetenskapliga avhandling *Synligt/osynligt. Receptionen av det visuella i bilderböckerna om Alfons*

Åberg (2012) en av de få studier som undersöker bilderböcker inom ämnet konstvetenskap.¹ Även om studier om bilderboken inom ämnet konstvetenskap är få finns det forskare, som Barbro Schaffer, liksom den finska Maria Laukka, som med utgångspunkt i konstvetenskap arbetat med bilderboksmediet med tydligt fokus på dess konstnärliga uttryck.

Laukkas mångåriga forskningsinsats är dessutom kännetecknande för strävan efter ett nordiskt samarbete inom området som ofta också inbegripit diskussioner kring betydelsen av kvalitativ bilderbokskritik. Även samarbeten mellan forskare och konstnärer kring Konstfack och Nordiska Akvarellmuseet, den sistnämnda med Ulla Rhedin som förgrundsgestalt, ger uttryck åt ett intresse för bildens och bildberättandets betydelse, liksom bilderbokskonstnärernas perspektiv på mediet, idéer som formuleras i bland annat antologin *En fanfar för bilderboken!* (2013) redigerad av Ulla Rhedin, Oscar K. och Lena Eriksson. De nordiska och internationella kontakterna har också varit viktiga för mindre forskningsmiljöer, som bland annat den isländska eller färöiska barnlitteraturforskningen, som kan beskrivas som relativt begränsad. Ett exempel på färöisk forskning är Anne-Kari Skarðhamars artikel om nationell identitet i färöiska bilderböcker i antologin *Looking out and Looking in. National Identity in Picturebooks of the New Millennium* (2013).²

Utvidgad litteratursyn?

En del av forskningen som inte alltid uppmärksammas i diskussioner om bilderbokens teoretiska och metodologiska diskussioner är biografiska verk om enskilda bilderbokskonstnärer och -författare. Trots att den vetenskapliga ambitionen inom denna utgivning kan variera kraftigt, har studier om betydelsefulla konstnärer som Ingrid Vang Nyman, Ulf Löfgren, Bertil Almqvist, Eva Billow eller Gustaf Tenggren, för att nämna några exempel, bidragit till kunskaper om bilderboksmediet och illustrationshistoria. Dessa studier, trots fokus på en enskild illustratör eller författare, kan ses som ett sätt att fortsätta den kartläggning av både konstnärskap och historiska perioder som pågått inom forskningen.

Den sistnämnda typen av utgivning speglar också en förändring som kan skönjas när det gäller valet av undersökt material. Vilka böcker, perioder och ämnen som anses angelägna att forskas i har utvidgats och breddats, dels i takt med att ämnet etablerats, dels som en konsekvens av en successivt förändrad litteratursyn. Lars Emanuelsson och Oskar Ekmans studie om Gustaf Tenggren från 2014

är ett exempel på detta. Tenggren är sannolikt en av de mest framgångsrika och samtidigt minst utforskade svenska illustratörerna. Hans karriär, från *Bland tomtar och troll* till uppdrag för Walt Disney, kännetecknas av ett nytt och snabbt utvecklande medielandskap, av populärkultur och en ny typ av massmarknadsutgivning – aspekter som även omedelbart påverkade den nordiska bokmarknaden, både i form av direkta influenser men även som motreaktioner.

Bilderbokens kopplingar till bildkonst och övriga visuella medier är en både komplex och spännande fråga som har berörts av flera forskare med olika tillvägagångssätt, inte minst under 1990- och det tidiga 2000-talen. Även här kan en attitydförändring anas. En tysk studie som kan ses som en parallell till den svenska forskningen är *Das Bilderbuch. Ästhetik – Theorie – Analyse – Didaktik – Rezeption* (2000) där konsthistorikern Jens Thiele pekar på paralleller mellan den tyska bilderbokskonsten och samtida bildkonst. Men medan Thiele i sin studie menar att bilderbokskonstnärer generellt begränsats av bilderbokens implicit pedagogiska kontext, och att de därmed inte kan behandlas som en del av konsthistorien, är det andra tongångar som uttrycks i många senare studier. Ett exempel på detta är antologin *Children's Literature and the Avant-Garde* (2015) redigerad av Elina Druker och Bettina Kümmerling-Meibauer, där ambitionen tvärtom är att försöka ta fasta på och problematisera bilderbokens kopplingar till samtida konströrelser och andra visuella kulturer. Flera i antologin medverkande forskare visar också att konstnärers experiment inom bilderboksområdet ibland har möjliggjort en uttrycksmässig frihet inom detta i övrigt relativt marginaliserade medium. Diskussionen om hur man ska förhålla sig till bilderbokens pedagogiska kontra konstnärliga egenskaper är också en fråga som tidigt diskuterats av flera forskare även i Sverige, bland annat av Rhedin och Hallberg. Hallberg har också föreslagit begreppet "pedagogisk poetik" som ett estetiskt uttryck för bilderbokens språkliga och bildmässiga gestaltungsform ("Pedagogik som poetik" 83 ff.).

Att termen "konst" i dag åter kan få en annan funktion uttrycks i sin tur i den norska avhandlingen *Kunst for barn som hendelser. En kritisk diskusjon av analytiske perspektiver i kunst for barn, med eksempler fra scenekunst, bildebøker og bildebokapper* (2018) av Lisa Nagel, som med utgångspunkt i barnteater, bilderböcker och bilderboksappar diskuterar metodologi och teoretiska perspektiv på forskningen kring barns konstupplevelser och kulturdeltagande. Nagel skriver: "kunstbegrepet utfordres av verk som tar form som hendelser, og som har *opplevelsen* som en sentral del av verket" (18). Valet av begreppet konst kan här ses som ett ställningstagande, där barns möten

med läsning och kultur beskrivs – och värderas – som konstupplevelser. Valet är signifikant, inte minst om man jämför avhandlingen med den danska Ayoe Quist Henkels ungefär samtidigt utkomna avhandling *Mellemværender. Litteratur for børn og unge midt i en medietid. Intermedialitet, materialitet og litteraturredidaktiske perspektiver* (2017) som på ett liknande sätt intresserar sig för barn och unga läsares/ användares interaktion med olika medier. Men till skillnad från Nagel applicerar Quist Henkel en intermedial terminologi och teori-bildning, som kan beskrivas som mer värdeneutral. Båda dessa avhandlingar utgår emellertid ifrån ett brett konst- och mediebegrepp – även om ändamålen och begreppen som används är olika – och pekar på ett intresse för digitala och visuella mediers materialitet, där bilderboken och (i Quist Henkels fall) prosatexten studeras sida vid sida med digitala medier och performativ konst.

Möjligen som följd av en mer utvidgad litteratursyn – liksom ett vidgat konst- och mediebegrepp – uttrycks det även hos många andra forskare ett intresse och en önskan att omdefiniera eller omvärdera material som faktaböcker, massmarknadsskrifter, populärlitteratur och till och med reklam – material som ofta kan beröra bilderboken som medium. Den här typen av rörelse mellan medier, där bilderboken eller bilderboks-konstnärer och illustratörer naturligt kan inkluderas, demonstreras i *Svensk illustration. En visuell historia 1900–2000* (2013) redigerad av Andreas Berg och Sara Teleman, där man diskuterar den danska bilderbokens modernism eller Kamratpostens illustratörer sida vid sida med politisk 1970-talskonst, modeteckningar eller graffitikonst.

Det förändrade medielandskapet

Den barnlitterära bokmarknaden i Norden präglas i dag av en bredd som rymmer flera tendenser, från massproducerade småbarnsböcker och omfattande import från de anglosaxiska länderna, till smal, kvalitativ utgivning. I Sverige sker det sistnämnda inte alltför sällan via småförlag vars, visserligen begränsade, utgivning har varit betydelsefull för barnboks-fältet de senaste åren, både i form av viktiga översättningar och genom konstnärligt och tematiskt gränsöverskridande kvalitetsutgivning.

Dagens bilderbok kommer i olika skepnader. En växande del av dagens bokmarknad är ljudböcker, e-böcker och till viss del bokappar. Medan marknaden och utbudet växer stadigt i de anglosaxiska länderna, där den digitala utgivningen redan är en omfattande del av bokmarknaden, har den digitala utgivningen i små språk-

områden, som i Sverige, vuxit försiktigare. Den växande internationella utgivningen speglas emellertid i ett snabbt expanderande fält av forskning om digital barnlitteratur. Den bredd som präglar barnboksmarknaden – liksom intresset för barns medieanvändning, textpraktiker som barn och ungdomar deltar i och ett multimodalt perspektiv – kännetecknar följaktligen flera studier, som den norska *Jakten på fortellinger. Barne- og ungdomslitteratur på tvers av medier* (2014), redigerad av Elise Seip Tønnessen, eller den danska Helle Strandgaard Jensens forskning, senast *From Superman to Social Realism. Children's Media and Scandinavian Childhood* (2017), som berör de debatter och förändringar som skett i relation till barns medieanvändning historiskt. Hur digitaliseringen påverkar barns läsning, liksom själva kretsloppet av olika medier och hur de olika medietyperna är sammanlänkade är en fråga som diskuteras även i Sarah Myginds pågående avhandlingsprojekt vid Aarhus universitet. I Sverige har den digitala barnlitteraturen än så länge forskats om i något mindre omfattning. Däremot har frågan om medieanvändning aktualiserats bland annat inom forskning om tecknade serier.³

När det gäller den teoretiska utvecklingen kännetecknas även den av utvecklingen och utbredningen inom fältet i stort. Förutom en expansion av vad det är för litteratur eller material som undersöks publiceras det också en hel del forskning där bilderböcker utgör det undersökta materialet men där tyngdpunkten läggs på exempelvis genusteori, normkritik, kognitionsforskning, ekokritik eller posthumana teorier. Mia Österlund har exempelvis under flera år förenat bilderboksteorier med genusteori och normkritik och har bland annat undersökt hur genus eller kroppar gestaltas i bilderboken. Även Kelly Hübbens avhandling *A Genre of Animal Hanky Panky? Animal Representations, Anthropomorphism and Interspecies Relations in The Little Golden Books* (2017) är representativ för en liknande syn på bilderboken. Med utgångspunkt i en posthumanistisk teoribildning och kritiska djurstudier undersöker Hübben med granskande blick djurframställningar i *Little Golden Books*. Båda fallen kan ses som exempel på en teoretisk lägesändring där tyngdvikten inte nödvändigtvis enbart ligger vid bilderbokens berättarteknik eller estetik, utan vilka budskap som förmedlas och hur dessa texter och bilder kan tolkas. Bilderboken som undersökningsobjekt närmas alltså på ett annat sätt och möjligen med ett annat syfte än tidigare.

Hur ska man då beskriva den metodologiska och teoretiska utvecklingen i dag? Och vilka frågor diskuteras inom forskningen? Vad fattas i bilderboksforskningen? Det är tydligt att den typen av begreppsdiskussioner som inledde och medverkade till etablering-

en av forskningsfältet under 1980- och 1990-talen i stort sett saknas i dag. Ett undantag som kan nämnas är möjligen den omfattande antologin *The Routledge Companion to Picturebooks* (2018), redigerad av Bettina Kümmerling-Meibauer, som har som ambition att såväl definiera som problematisera grundläggande termer, genrer och kategorier liksom egenskaper för mediet och där flera nordiska forskare medverkar. I Norden sker de livligaste begreppsdiskussionerna och resonemangen kring termer och metoder huvudsakligen inom digital barnlitteratur, studier som ofta har en koppling till bilderboksmediets estetik, berättartekniker och -konventioner, men som också omförhandlar och utvecklar dessa. Här är definitionsfrågorna fortfarande högst pågående och metoderna och terminologin hämtas från och influeras av en rad discipliner.

Forskningsläget i dag kan alltså beskrivas som mångfasetterat, brett och brokigt både gällande teoretiska perspektiv, ämnesområden och metod. Det publiceras mycket forskning som på olika sätt berör bilderboken som medium och dess relation till andra medier men själva grunddefinitionerna ägnas mindre intresse. Detta är ett naturligt resultat av att fältet expanderat, vilket lett till en metodologisk, materialmässig och teoretisk utvidgning som också, i vissa fall, kan innebära en viss distansering från fältets ursprungliga frågor, begreppsbestämningar eller positioner. Situationen är förmodligen en naturlig fas i mediefältets fortsatta utveckling som pekar på starkt tvärmediala intressen, interdisciplinära frågeställningar och teoribildningar, något som även kännetecknar litteraturvetenskapen i stort.

Biografisk information: Elina Druker är professor i litteraturvetenskap vid Institutionen för kultur och estetik, Stockholms universitet. Hennes forskning är särskilt inriktad på barn- och ungdomslitteratur med tonvikt på illustrationshistoria och bilderboken liksom på relationerna mellan barnlitteratur, modernism och avant-garde. Hon är redaktör för John Benjamins bokserie "Children's Literature, Culture, and Cognition" och medlem i juryn för Litteraturpriset till Astrid Lindgrens minne.

Litteraturförteckning

Berg, Andreas och Sara Teleman, redaktörer. *Svensk illustration. En visuell historia 1900–2000*. Malmö, Arena, 2013.

Bergstrand, Ulla. *En bilderbokshistoria. Svenska bilderböcker 1900–1930*. Stockholm, Bonniers juniorförlag, 1993.

Birkeland, Tone och Frøydis Storaas. *Den norske biletboka*. Oslo, Landslaget for norskundervisning, 1993.

Christensen, Nina. *Den danske billedbog 1950–1999. Teori, analyse, historie*. Frederiksberg, Roskilde Universitetsforlag, 2003.

Druker, Elina. *Eva Billow. Bilderbokskonstnär och författare*. Göteborg, Makadam, 2014.

---. *Modernismens bilder. Den moderna bilderboken i Norden*. Diss., Stockholm, Stockholms universitet, Makadam, 2008.

Druker, Elina och Bettina Kümmerling-Meibauer, redaktörer. *Children's Literature and the Avant-Garde*. Amsterdam, John Benjamins, 2015.

Edström, Vivi, redaktör. *Vår moderna bilderbok*. Stockholm, Rabén & Sjögren, 1991.

Emanuelsson, Lars och Oskar Ekman. *Gustaf Tenggren. En biografi*. Stockholm, Kartago, 2014.

Fridell, Lena, redaktör. *Bilden i barnboken. On pictures in children's books*. Göteborg, Stegeland, 1977.

Gunnarsson, Annika. *Synligt/osynligt. Receptionen av det visuella i bilderböckerna om Alfons Åberg*. Diss., Stockholm, Stockholms universitet, Makadam, 2012.

Hallberg, Kristin. *Den svenska bilderboken och modernismens folkhem*. Lic.avh., Stockholm, Stockholms universitet, 1996.

---. "Litteraturvetenskapen och bilderboksforskningen". *Tidskrift för litteraturvetenskap*, nr 3–4, 1982, s. 163–168.

---. "Pedagogik som poetik. Den moderna småbarnslitteraturens berättande". *Konsten att berätta för barn*. Redigerad av Anne Banér, Stockholm, Centrum för barnkulturforskning, 1996, s. 83–103.

Hallberg, Kristin och Boel Westin, redaktörer. *I bilderbokens värld. 1880–1980*. Stockholm, LiberFörlag, 1985.

Happonen, Sirke. *Vilijonkka ikkunassa. Tove Janssonin muumiteosten kuva, sana ja liike*. Diss., Helsinki, Helsinki universitet, WSOY, 2007.

Huhtala, Liisi, Karl Grønn, Ismo Loivamaa och Maria Laukka, redaktörer. *Pieni suuri maailma. Suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden historia*. Helsinki, Tammi, 2003.

Hübben, Kelly. *A Genre of Animal Hanky Panky? Animal Representations, Anthropomorphism and Interspecies Relations in The Little Golden Books*. Diss., Stockholm, Stockholms universitet, 2017.

- Klingberg, Göte. *Barnlitteraturforskning. En introduktion*. Stockholm, Almqvist & Wiksell, 1972.
- Koskimies-Hellman, Anna-Maija. *Inre landskap i text och bild. Dröm, lek och fantasi i svenska och finska bilderböcker*. Diss., Åbo, Åbo Akademi, 2008.
- Kümmerling-Meibauer, Bettina, redaktör. *The Routledge Companion to Picturebooks*. London, Routledge, 2018.
- Lassén-Seger, Maria. *Adventures into Otherness. Child Metamorphs in Late Twentieth-Century Children's Literature*. Diss., Åbo, Åbo Akademi, 2006.
- Magnusson, Helena. *Berättande bilder. Svenska tecknade serier för barn*. Diss., Stockholm, Stockholms universitet, Makadam, 2005.
- Mjør, Ingeborg. *Høgtlesar, barn, bildebok. Vegar til meining og tekst*. Diss., Agder, Universitet i Agder, 2009.
- Nagel, Lisa. *Kunst for barn som hendelser. En kritisk diskusjon av analytiske perspektiver i kunst for barn, med eksempler fra scenekunst, bildebøker og bildebokapper*. Diss., Oslo, Universitetet i Oslo, 2018.
- Nikolajeva, Maria och Carole Scott. *How Picturebooks Work*. New York, Garland, 2001.
- Oittinen, Riitta. *I am Me – I am Other. On the Dialogics of Translating for Children*. Diss., Tammerfors, Tammerfors universitet, 1993.
- Ommundsen, Åse Marie. *Litterære grenseoverskridelser. Når grensene mellom barne- og voksenlitteraturen viskes ut*. Diss., Oslo, Universitetet i Oslo, 2010.
- Ommundsen, Åse Marie, redaktör. *Looking out and Looking in. National Identity in Picturebooks of the New Millennium*. Oslo, Novus Press, 2013.
- Pálsdóttir, Anna Heida. *History, Landscape and National Identity. A Comparative Study of Contemporary English and Icelandic Literature for Children*. Diss., Coventry, Coventry University, 2002.
- Pesonen, Jaana. *Multiculturalism as a Challenge in Contemporary Finnish Picturebooks*. Diss., Oulu, Oulu universitet, 2015.
- Quist Henkel, Ayoe. *Mellemværender. Litteratur for børn og unge midt i en medietid. Intermedialitet, materialitet og litteraturredidaktiske perspektiver*. Diss., Aarhus, Aarhus universitet, 2017.

Rhedin, Ulla. *Bilderboken. På väg mot en teori*. Diss., Göteborg, Göteborgs universitet, Alfabeta, 1992.

Rhedin, Ulla, Oscar K. och Lena Eriksson, redaktörer. *En fanfar för bilderboken!* Stockholm, Alfabeta, 2013.

Rättyä, Kaisu och Raija Raussi, redaktörer. *Tutkiva katse kuvakirjaan. Critical perspectives on picture books*. Helsinki, BTJ Kirjastopalvelu, 2001.

Simonsson, Maria. *Bilderboken i förskolan. En utgångspunkt för samspel*. Diss., Linköping, Linköpings universitet, 2004.

Skaret, Anne, *Litterære kulturmøter. En studie av bildebøker og barns resepsjon*. Diss., Oslo, Universitetet i Oslo, 2012.

Skarðhamar, Anne-Kari. "National and European Identity in Six Faroese Picturebooks". *Looking out and Looking in. National Identity in Picturebooks of the New Millennium*. Redigerad av Åse Marie Omundsen, Oslo, Novus Press, 2013, s. 165–182.

Solstad, Trine. *Snakk om bildebøker! En studie av barnehagebarns resepsjon*. Diss., Agder, Universitet i Agder, 2015.

Sommerland, Ylva. *Tecknad tomboy. Kalejdoskopiskt kön i manga för tonåringar*. Diss., Göteborg, Göteborgs universitet, 2012.

Strandgaard Jensen, Helle. *From Superman to Social Realism. Children's Media and Scandinavian Childhood*. Amsterdam, John Benjamins, 2017.

Stybe, Vibeke. *Fra billedark til billedbog. Den illustrerede børnebog i Danmark indtil 1950*. København, Nyt nordisk forlag, 1983.

Thiele, Jens. *Das Bilderbuch. Ästhetik – Theorie – Analyse – Didaktik – Rezeption*. Oldenburg, Isensee, 2000.

Tønnessen, Elise Seip, redaktör. *Jakten på fortellinger. Barne- og ungdomslitteratur på tværs av medier*. Oslo, Universitetsforlaget, 2014.

Ylönen, Susanne. *Tappeleva rapuhirviö. Kauhun estetiikka lastenkulttuurissa*. Diss., Jyväskylä, Jyväskylän universitet, 2016.

Van Meerbergen, Sara. *Nederländska bilderböcker blir svenska. En multimodal översättningsanalys*. Diss., Stockholm, Stockholms universitet, 2010.

Wallner, Lars. *Framing Education. Doing Comics Literacy in the Classroom*. Diss., Linköping, Linköpings universitet, 2017.

Noter

1 Se även Ylva Sommerlands konstvetenskapliga avhandling om manga *Tecknad tomboy. Kalejdoskopiskt kön i manga för tonåringar* (2012).

2 Ett exempel på isländsk barnlitteraturforskning är Anna Heida Pálsdóttirs avhandling, som emellertid inte diskuterar bilderböcker, *History, Landscape and National Identity. A Comparative Study of Contemporary English and Icelandic Literature for Children* (2002).

3 Här kan Lars Wallners avhandling om serielitteracitet *Framing Education. Doing Comics Literacy in the Classroom* (2017) nämnas. Avhandlingens fokus ligger på användning av tecknade serier i skolan.